

Intelektuālais īpašums un iespēja eksportēt produktus

*Interreg V-A Latvijas un Lietuvas
sadarbības programma
2018*

I daļa. Intelektuālā īpašuma jēdziens, veidi

**Intelektinē nuosavybē ir
galimybės eksportuoti produktus**

*Interreg V-A Latvijos ir Lietuvos
bendradarbiavimo programa*

2018

I dalis. Intelektinė nuosavybės samprata, rūšys



Mācību mērķis

1. Iepazīties ar intelektuālā īpašuma pamattiesībām
2. Apzināt intelektuālā īpašuma svarīgumu un izdevīgumu
3. Apgūt intelektuālā īpašuma pārvaldīšanas pamatus



Intelektuālā īpašuma veidi (1)

Rūpnieciskais (industriālais) īpašums:

- Lietderīgi modeļi
- Patenti
- Industriālais dizains
- Preču un pakalpojumu zīmoli
- Aizsargājamās ģeogrāfiskās norādes
- Integrālā ķēžu sistēma
- aizsardzība no negodīgas konkurences
- Tirdzniecības noslēpumi
- „Know-how” („zinu kā”)
- ...

Intelektuālā īpašuma veidi (2)

Autortiesības un blakustiesības:

- Autortiesības
- Izpildītāju, pārraidītāju, auto vizuālo darbu radītāju tiesības
- datorprogrammas
- Datubāzu aizsardzība

Intelektuālā īpašuma veidi (3)

Citas:

- Augu šķirņu selekcionāru tiesības
- Juridiskās personas nosaukums
- Fiziskās personas dati
- Folklorā un tradicionālās ziņas
- Ģenētiskie resursi

Patents

- Jauns izgudrojums
- Tehniskā piemērotība
- Netiešais



Par izgudrojumiem netiek uzskatīti:

- 1) **Atklājumi, zinātnes teorijas un matemātiskās metodes;**
- 2) Izstrādājumu ārējie skati;
- 3) spēļu, intelektuālās jeb uzņēmējdarbības plāni, noteikumi un veidi, **kā arī datorprogrammas;**
- 4) informācijas sniegšanas veidi;
- 5) Dabīgā vidē esošs cilvēka ķermenis vai tā elements <...>. Minētais nosacījums netiek piemērots attiecībā uz atdalītu no cilvēka ķermeņa vai citādi, piemērojot tehnoloģisko procesu, iegūtu elementu <...> pat ja šī elementa struktūra ir identiska dabīgajā vidē esoša elementa struktūrai.

Dizains

- Jauns
- Piemīt individuālās īpašības

-- Funkcionālās īpašības aizsargā --



Preču zīme

- Ir jābūt preču zīmei!
- Ir jābūt izšķirošai pazīmei

! Attiecināms uz konkrētām precēm – pakalpojumiem!



Kāda nevar būt preču zīme ?

- Nevar būt raksturojoša
- Nevar būt funkcionāla
- Nevar būt identiska citām preču zīmēm jeb Juridiskām personām
- Neaizvainojoša, neesoša pretrunā ar morāli

Autortiesības un blakustiesības

- Oriģinālas
- Izteiktas objektīvā veidā



Tirdzniecības noslēpums

- Slepena, viegli nepieejama
- Ar komerciālo vērtību
- Aktīvas darbības slepenības saglabāšanai



Aizsargājamas ģeogrāfiskās norādes

- Produkta izcelsme attiecināma ar konkrētu reģionu, konkrētu vietu vai valsti
- Tā specifiskā kvalitāte, reputācija vai citas īpašības attiecināmas uz to ģeogrāfisko izcelsmi
- Tā ražošana, pārstrādāšana un sagatavošana tiek veikta definētā ģeogrāfiskajā vietā



Personas datu aizsardzība

- No 2018.gada 25.maija spēkā stājās jauns Personu datu aizsardzības reglaments.
- Reklāmas vai komerciālajos nolūkos
- Nepieciešama personas imperatīva piekrišana, izmantot tās personas datus



EIROPAS SAVIENĪBA



PANEVĒŽIO VERSLO
KONSULTACINIS
CENTRAS

Galvenās organizācijas

- LR valsts patentu birojs
- Latvijas Republikas Patentu valde
- ES intelektuālā īpašuma dienests
- Eiropas patentu dienests
- Pasauls intelektuālā īpašuma organizācija



Formalitātes

- Reģistrācija
- Patentu dienesta veicama analīze un meklēšana
- Darbība un atbalsta maksājumi
- Teritoriāluma princips



Intelektuālā īpašuma ierobežojumi

- Nav absolūti
- Nevar būt pretrunā ar godīgu konkurenci
- Nevar noliegt cilvēka pamattiesības un sabiedrības interesi, būt pretrunā ar morāles principiem un normām



Intelektuālā īpašuma izdevīgums

- Materiāls v. nemateriāls īpašums
- Ekonomiskā veicināšana
- Monopola tiesību piešķiršana
- Nemantisko tiesību nodrošināšana
- Izdevība sabiedrībai (inovatīvas preces, kvalitatīvas preces, kulturāls apmierinājums...)

Intelektuālo tiesību pārklāšanās

- Tam pašam objektam var būt vairākas IĪ tiesības
- Vairāku tiesību būšana tās pavājina
- Nepamatota tiesību izmantošana var izraisīt pretkonkurences darbības



Lego paraugs:
Vispirms patents, bet vēlāk preču zīme ?



Praktiskais uzdevums

Dalībniekiem sniedzams objektu saraksts.

Dalībniekiem ir pienākums pienācīgi noteikt kādas IĪ aizsargā šos objektus.

Sniedzami īstie objekti, kuri atrodami publiski pieejamās IĪ reģistru datu bāzes.

Darbs grupās, pa 2-3 dalībnieki.

Rezultāti pārrunājami, diskutējami.

Laiks 1.5-2 st.



Intelektuālais īpašums un iespēja eksportēt produktus

Interreg V-A Latvijas un Lietuvas sadarbības programma

2018

II daļa. Formālas prasības reģistrācijai, izdevīgums

**Intelektinē nuosavybē ir
galimybės eksportuoti produktus**

*Interreg V-A Latvijos ir Lietuvos
bendradarbiavimo programa*

2018

II dalis. Formalūs reikalavimai, registracija, nauda



Intelektuālais īpašums

Mērķi:

1. Atpazīt veidojamas intelektuālā īpašuma tiesības un reģistrēšanas jēgu
2. Zināt, kur un kā reģistrēt intelektuālā īpašuma tiesības
3. Iepazīties ar autora ekonomiskām tiesībām uz izgudrojumu



Autortiesības un zinātniskās publikācijas

- Autortiesību objektu saraksts nav pabeigts (jebkāds literatūras, zinātnes un mākslas darbs);
- Saskaņā ar Eiropas Savienības tiesas izskaidrojumu pat 11 vārdu teikumam var būt autortiesību aizsardzība (*lieta -Infopaq International A/S v Danske Dagblades Forening (C-5/08)*);



Taču...

Par autortiesību objektiem netiek uzskatīti:

1) **idejas, procedūras, procesi, sistēmas, darbības metodes, koncepcijas, principi, atklājumi vai atsevišķi dati;**

2) Tiesību akti;

3) Oficiālie valsts simboli un zīmes;

5) Parasta veida informatīvie paziņojumi par notikumiem;

6) folkloras krājumi.



Autortiesības

- Mantiskās (var atteikties, nodot, uzticēt, licencēt...)
- un
- Morālās tiesības (kuras ir neatņemamas no autora un nevar būt nododamas. Tās paliek pat pēc autora nāves)



Mantiskās tiesības

- 1) Atjaunot darbu jebkādā formā vai veidā;
- 2) Izdot daiļdarbu;
- 3) Tulkot daiļdarbu;
- 4) adaptēt, aranžēt, inscenēt vai citādi pārtaisīt daiļdarbu;
- 5) Izplatīt daiļdarba oriģinālu vai tā kopijas;
- 6) Publiski rādīt daiļdarbu vai kopiju;
- 7) Publiski izpildīt daiļdarbu;
- 8) pārraidīt, reproducēt un citādi publiski izsludināt daiļdarbu (tajā skaitā internetā).

Nemantiskās tiesības

- 1) autora tiesības;
- 2) tiesības uz autora vārdu;
- 3) tiesības uz daiļdarba neaizskaramību.



Izņēmumi

Bernes konvencijas 6.panta 2. d.:

Savienības dalībvalstu likumiem piešķiramas tiesības

1. **Atsevišķos īpašo gadījumos** ļaut reproducēt autoru darbus ar nosacījumu, kas šis ir reproducējams un 2. **nebūtu pretrunā ar parasto darba lietošanu** un 3. **Neskārtu likumīgas autora intereses**



Izņēmumi Lietuvā

Autortiesību izņēmumi:

- Daiļdarba atjaunošana personīgajos nolūkos
- Citēšana
- Daiļdarba izmantošana mācību un zinātnisko pētījumu nolūkā
- Daiļdarbu izmantošana bibliotēku, mācību iestāžu, muzeju, arhīvu fondu un kolekciju saglabāšanai
- Daiļdarbu izmantošana informācijas nolūkā
- Daiļdarbu izmantošana cilvēkiem ar nespēju domātos veidos
- Daiļdarba izmantošana sabiedrības drošības nolūkos
- u.c.

Jauni autortiesību objekti:

PINO Autortiesību līgums (1996); TRIPS vienošanās (1995)

- Datorprogrammas
- Datubāzes (EU atsevišķa regulēšana)



Termiņi

Autoru mantiskās tiesības ir spēkā visas autora dzīves garumā un 70 gadus pēc autora nāves, neņemot vērā daiļdarba likumīgas kļūšanas par publiski pieejamu datumu. Autoru personīgas nemantiskās tiesības glabājamas neterminēti.



Ātrie jautājumi:

- I. Vai grāmatas rakstīšana par Hobitiem aizskar "Gredzena pavēlnieka" autora R.R. Tolkina autortiesības?
- II. Vai grāmatas rakstīšana par meža dzīvojošiem sprīdīšiem aizskar "Gredzena pavēlnieka" autora R.R. Tolkina autortiesības?
- III. Vai grāmatas rakstīšana par brīnumainu gredzenu, kurš ir jāiznīcina lai glābtu pasauli, aizskar "Gredzena pavēlnieka" autora R.R. Tolkina autortiesības?
- IV. Vai recenzijas rakstīšana par R.R. Tolkina grāmatu aizskar "Gredzena pavēlnieka" autora R.R. Tolkina autortiesības?

Patentu izdevība

- Būt pieminētam kā izgudrojuma autoram;
- Iegūt monopolu uz izgudrojumu;
- Gūt ienākumus no izgudrojuma komercializācijas;



Patentu darbība

- 20 gadus
- 25 gadi medicīnas produktiem

+ Maksājami patenta uzturēšanas nodokļi.



Patentēšanas izņēmumi

- a) izgudrojumiem, kuru **Komerčiālais pielietojums** būtu pretrunā ar sabiedrisko kārtību vai morāli;
- b) augu šķirnēm un dzīvnieku sugām, producēšanas veidiem;
- c) cilvēku vai dzīvnieku ķirurģiskas vai terapijas ārstēšanas veidiem un slimību diagnostēšanas veidiem (minētais noteikums netiek attiecināts uz produktiem).

Ar patentiem piešķīramās tiesības

- Ekskluzīvas tiesības liegt citām personām bez atļaujas ražot, lietot, piedāvāt pārdošanai, pārdot, importēt vai eksportēt izstrādājumu.
- Vai ekskluzīvas tiesības liegt citām personām bez atļaujas izmantot to veidu un lietot piedāvāt pārdošanai, pārdot, importēt vai eksportēt tiešā veidā tādējādi iegūtu izstrādājumu.

...un ierobežojumi

- Ja izmantojams pašu vajadzībām;
 - Izmantojams eksperimentālajos nolūkos;
 - Vienreizējā zāļu ražošanā;
 - Saistīts ar izstrādājumiem, kas ir domāti EEK tirgum.
-
- --> pabeigts saraksts
 - --> VIENMĒR nedrīkst būt pretrunā ar ekonomiskām īpašnieka interesēm.



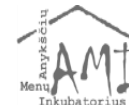
Alternatīvas patentēšanai

- Zinātniskās publikācijas;
- Tirdzniecības noslēpums;
- Rūpnieciskais dizains;
- Var arī nebūt nekādas aizsardzības;



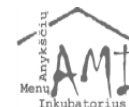
Dizains

- Prasības reģistrācijai:
 - jauns
 - piemīt individuālās īpašības



Lokarno klasifikācija:

- 32 klases atšķirīgi produkti
- <http://www.wipo.int/classifications/locarno/locpub/en/fr/>



Novitāte

- <https://www.tmdn.org/tmdsview-web/welcome;>
- [http://www.wipo.int/designdb/en/index.jsp;](http://www.wipo.int/designdb/en/index.jsp)
- www.google.com



Preču zīme

Prasības:

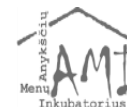
- būt par preču zīmi;
- izšķirties ar nošķiramu pazīmi;
- neraksturot preci/pakalpojumu;
- nemaldināt patērētāju;
- nebūt pretrunā ar morāli;
- nevar būt ģeogrāfiskā norāde;
- atšķirties no citām preču zīmēm tām pašām precēm vai plaši pazīstamiem zīmoliem

Nicas klasifikācija:

34 preču klases; un
11 pakalpojumu klašu.

- saraksts:

<http://www.wipo.int/classifications/nice/nclpub/en/fr/>



Līdzīgu preču zīmju meklēšana:

- <https://www.tmdn.org/tmview/welcome>
- <http://www.wipo.int/branddb/en/>



Kad apmaksājas reģistrēt IĪ tiesības?

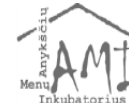
- Produkts mēģinās sasniegt masveida ražošanu;
- Paredzams labums ir lielāks par reģistrēšanas izdevumiem;
- Meklējams investors...

Kāda IĪ vērtība?

- Papildu peļņa ierobežojot konkurentus
- Partneru vai investoru piesaistīšana
- "Saskatāms" ekonomisks labums patentu pārdodot, licencējot...



EIROPAS SAVIENĪBA



PANEVĒŽIO VERSLO
KONSULTACINIS
CENTRAS

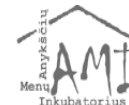
IĻ pieteikuma iesniegšana. Ko vērtēt ?

- Kur iesniegt pieteikumu?
- Kādas izmaksas?
- Vai ir nepieciešams un tas atmaksājas ?



IĪ reģistrēšanas ceļi

- Nacionālais (Valsts patentu birojs)
- Reģionālais (Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma dienests / Eiropas patentu organizācija)
- Starptautiskais (Pasaules intelektuālā īpašuma organizācija)



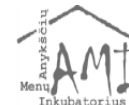
- Atšķirīgi izdevumi;
- Atšķirīgi termiņi;
- Atšķirīgas aizsargājamās teritorijas;
- Nevienādas prasības attiecībā uz reģistrāciju

ATGĀDINĀJUMS:

- Iļ tiesības ir teritoriālās.
- Pasaules aizsardzības nav.



EIROPAS SAVIENĪBA



PANEVĒŽIO VERSLO
KONSULTACINIS
CENTRAS

Praktiskais uzdevums

Iļ pieteikuma iesniegšana. Darbs pāros.

Laiks - 1-1.5 st.

1. Tiek veikta prelimināra analīze, vai Iļ tiesības atbilst izvirzītām prasībām un vai reģistrācija neaizskar citu personu tiesības:

1.1. Tiek veikta reģistrētu tiesību meklēšana publiski pieejamās datubāzēs.

1.2. Ja atrodamas sakritības, tiek lemts kādus pasākumus uzsākt: reģistrēt vai nē?

2. Aizpildāma pieteikuma forma.

Intelektinė nuosavybė ir galimybės eksportuoti produktus

*Interreg V-A Latvijos ir Lietuvos
bendradarbiavimo programa*

2018

III dalis. Tarptautinė prekyba ir sertifikavimas



Parengė LL. M. Jūratė Breimelytė



Mācību mērķis

1. Pārrunāt starptautiskās tirdzniecības aspektus un tirdzniecību Eiropas Savienībā
2. Pārrunāt intelektuālā īpašuma svarīgumu tirdzniecībā
3. Pārrunāt sertificēšanas pamatprincipus



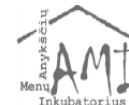
Galvenās starptautiskās organizācijas:

- Pasaules tirdzniecības organizācija (WTO)
- Apvienoto Nāciju tirdzniecības organizācija (UNCITRAL)



Pasaules tirdzniecības organizācija

- Starptautiskā tirdzniecības organizācija, kas nosaka noteikumus un izšķir tirdzniecības konfliktus tās dalībvalstu starpā, kuras visas kopumā ir parakstījušas aptuveni 30 līgumus. Darbību uzsāka 1995.gadā.
- Pašlaik organizācijā ir 164 valstis. Lietuva iestājās 2001., Latvija – 1999.gadā.



UNCITRAL

- UNCITRAL ir galvenā Apvienoto Nāciju tiesiskā institūcija, kura strādā starptautiskās tirdzniecības tiesību jomā.
- Tās uzdevumi: pievienoties pie progresīvas tirdzniecības tiesību normu saskaņošanas un unifikācijas.
- UNCITRAL sastāv no 60 Ģenerālās asamblejas ievēlamiem locekļiem.
- Šīs institūcijas struktūrā atspoguļojas dažādi pasaules ģeogrāfiskie reģioni, ekonomikas un tiesību pamatsistēmas.



Starptautisko tiesību galvenie akti

- GATT – Vispārējā Vienošanās par muitas Likmēm un Tirdzniecību;
- TRIPS – Līgums par intelektuālā īpašuma tiesību aspektiem, kas ir saistīti ar tirdzniecību;
- Tehnisko tirdzniecības barjeru vienošanās;
- Līgums par importa licences izdošanas kārtību

GATT

- Sastāv no vairākām starptautiskām vienošanās un pastāvīgi atjaunojama;
- Pamatmērķi: veicināt starptautisko tirdzniecību un mazināt muitu un citus ierobežojumus



Tehnisko tirdzniecības barjeru vienošanās

- Attiecībā uz importētajām precēm ir jābūt spēkā tādām pašām prasībām kā arī tajā valstī izgatavotām;
- Tehniskās prasības nevar izraisīt starptautiskās tirdzniecības ierobežojumus

Līgums par importa licences izdošanas kārtību

- Ir obligātā attiecīga informēšana par visām procedūrām;
- Administrācijas procedūras nevar būt sarežģītas, nekā ir nepieciešams;
- Licenču izdošanas kārtība nevar apgrūtināt vai ierobežot tirdzniecību

TRIPS

- „Nacionālā režīma” princips intelektuālā īpašuma aizsardzības jomā – tādi paši noteikumi citu valstu personām;
- "Lielākās labvēlības valstis" princips, atbilstoši kuram dalībvalstij ir pienākums piemērot tādus pašus uzlabotus noteikumus vai privilēģijas attiecībā uz citu valstu ražotājiem.

Tirdzniecība ES

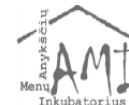
ES pamatprincipi un vienošanās ir paredzētas Eiropas Savienības līgumā

un Līgumā par Eiropas Savienības darbību



Iekšzemes tirgus

Iekšzemes tirgu veido telpa bez iekšējām robežām, kurā atbilstoši Līgumu noteikumiem tiek nodrošināta brīva preču, personu, pakalpojumu un kapitāla kustība.



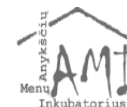
Brīva preču kustība

Savienība ietver visu tirdzniecību ar precēm ietverošu muitu savienību, kurā starp dalībvalstīm aizliegtas importa un eksporta muitas un visi līdzvērtīgas ietekmes maksājumi, bet to attiecībām ar trešajām valstīm tiek noteikta vispārēja muitu likme.



Muitas savienība

- Dalībvalstu savstarpējā tirdzniecībā liegtas importa un eksporta muitas un līdzvērtīgas ietekmes maksājumi.
- Starp dalībvalstīm aizliegti kvantuma ierobežojumi un visi līdzvērtīgas ietekmes instrumenti.



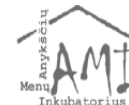
Dibināšanas tiesības

- vienas dalībvalsts nacionālo subjektu dibināšanas brīvības otras dalībvalsts teritorijā ierobežojumi ir liegti

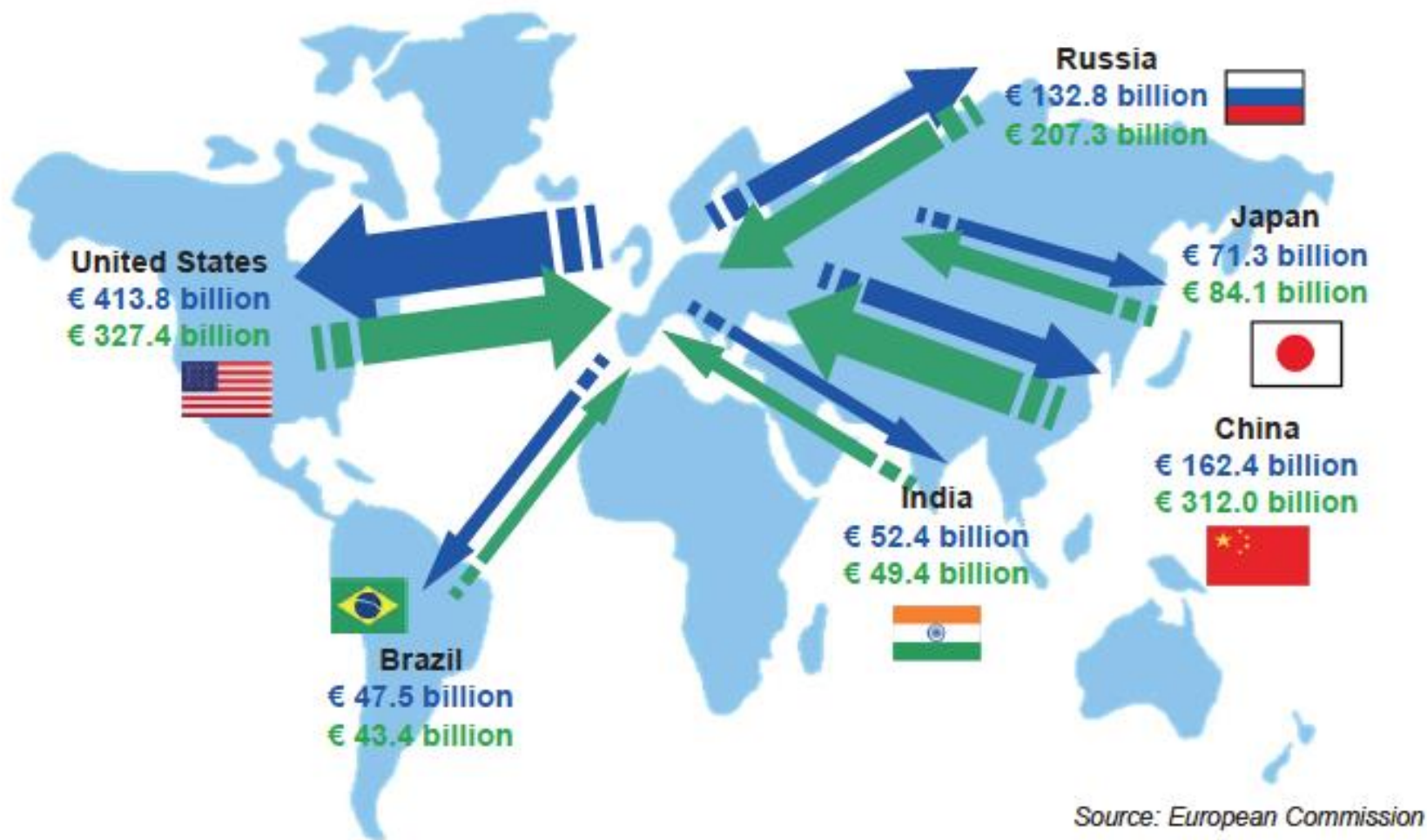


ES tirdzniecība ar trešajām valstīm

- Tirdzniecības vienošanās ar Japānu (no 2018)
- CETA – vienošanās starp ES un Kanādu (2017)
- Vienošanās ar ASV (2007)



ES preču un pakalpojumu eksports un imports ar galvenajiem starptautiskajiem partneriem (2011)



Intelektuālais īpašums kā tirdzniecību ierobežojošs faktors

- Liegums ražot, pārdot, reklamēt IĪ aizsargātus izstrādājumus tās valsts teritorijā;
- Tirdzniecība var būt liegta arī internetā: Amazon, eBay, AliExpress ...

Tirdzniecības liegumu internetā piemēri:

- Izsvītrotas kartes
- Ledeņu kopēšana
- Kaņepju eļļa



Kā izvairīties?

- Veikt analīzi par iepriekšējām IĪ tiesībām;
- Pārbaudīt citas valsts tirdzniecības noteikumus;
- reģistrēt savas tiesības

